

doi: 10.3935/rsp.v24i3.1496

**ENHR KONFERENCIJA:
PRIUŠTIVO STANOVANJE ZA SVE.
REDEFINIRANJE ULOGA JAVNOG I
PRIVATNOG SEKTORA****Tirana, 4. - 6. rujna 2017.**

Konferencija Europske mreže za istraživanje stanovanja (ENHR) održala se od 4. do 6. rujna 2017. u Tirani. U radu konferencije, koja je uključivala 23 radionice i zasebnu radionicu za doktorande te osam plenarnih skupova, sudjelovalo je oko 250 sudionika.

Uvodnim plenarnim skupom, u sklopu kojeg su sažeta izlaganja na temu stambenih prava u kontekstu priuštivosti održali P. Boelhouwer (predsjednik ENHR-a), B. Aliaj (dekan tiranskog Sveučilišta Polis), A. Mazniku (zamjenik gradonačelnika Tirane), konferencija je započela s radom. Video-porukom sudionicima obratila se i L. Farha (specijalna izviestiteljica UN-a u području adekvatnog stanovanja).

Nakon službenog otvaranja konferencije, na prvom su plenarnom skupu D. Andoni, D. Shutina i D. Baboci održali različita, ali međusobno povezana izlaganja kojima su uspješno predstavili promjene albanskog konteksta stanovanja i urbanog razvoja u proteklih 100 godina pri čemu su posebnu pažnju poklonili objašnjenju institucionalnih pitanja evociranjem argumenta ovisnosti o prijednom putu, tranzicijskim boljkama, općoj neujednačenosti i neplaniranosti urbanog razvoja te neformalnom stanovanju.

Na drugom plenarnom skupu, izlaganje naziva *Grad ili polis? Antinomije post-demokratskog grada* održao je E. Swyngedouw. Ovaj se plenarni skup mogao bez dileme shvatiti kao organizacijski promašaj

zbog sadržaja i načina izlaganja te konačno ideološke pristranosti samog izlagača, pa mu je stoga potrebno pokloniti nešto više prostora u ovom prikazu. Osim inicijalnog iznošenja već poznatih činjenica o trenutnom utjecaju procesa financijalizacije na razvoj gradova, ostatak je izlaganja protekao u konstrukciji radikalnog narativa o fatalnoj ugrozi ljudskih prava i sloboda pod navalom svemoćnog »neoliberalizma« kao nehumanog »projekta zapadnjačkih elita«. Ovdje je posebice potrebno istaknuti korištenje opskurnih pojmova i složenica čijom se zvučnošću i prividnom kompleksnošću želi ostaviti dojam dubokog promišljanja društvene stvarnosti, dok se pri svakoj pomnijoj analizi dolazi do zaključka da je riječ o »privlačnim besmislicama«.¹ Slušaateljima, koji uglavnom dolaze iz različitih akademskih okruženja diljem zapadnog svijeta, povišenim tonom glasa »objašnjeno« je kako žive u »depolitiziranim post-demokratskim gradovima« gdje trenutno vlada »konsenzualni guvermentalitet« koji maskira prave odnose moći, odnosno »autokratske oblike post-demokratske 'glokalne' vladavine-onkraj-države« kroz »mobilizaciju tehno-menadžerskih dispozitiva – socijalnog menadžmenta (straha/krize)«. Skrenuvši, zatim, pažnju s ovih bombastičnih složenica na teren čiste »dnevne politike«, odjednom je postao vidljiv poznat narativ o izravno-demokratskoj progresiji od atenske *agore* do Nove ljevice i novih društvenih pokreta nastalih 1960-ih, kako bi naposljetku evociranjem imena i ideja poslijeratne francuske (post)marksističke i postmoderne filozofije (Derrida, Mouffe, Ranciere i dr.) završio na »ideji komunizma« i predstavljanju uspona grčke *Syrize*, španjolskog *Podemosa* i J. Corbyna na čelo britanskih laburista kao logične posljedice procesa »postupnog povećanja« (eng. *scaling-up*) izvornih »univerzalističkih« dru-

¹ Vidjeti detaljnije u: Scruton, R. (2015). *Fools, Frauds and Firebrands. The Thinkers of the New Left*. London: Bloomsbury.

tvenih pokreta poput *Occupy!*, *Indignado*-sa i drugih. Teleološkim »odčitavanjem« prošlosti očito se želi legitimirati određenu politiku neopovrgljivim tvrdnjama. Također, u empirijskom je smislu neispravno združivati socijalne nemire na Tahrirskom trgu, u Rio de Janeiru te Manchesteru pod kišobran-koncept »urbanih pobuna« kojima se »obnavlja zahtjev za egalitarizmom« uperen protiv »globalnog kapitalizma«. Namjerno pojednostavljivanje izuzetno kompleksnih kontekstualnih odrednica u svrhu dokazivanja utopističkog skupa tvrdnji, nosi biljeg političko-ideološkog prosuđivanja uz pomoć postmodernističkog žargona, a ne znanstvene spoznaje. Ovakvoj ocjeni ide u prilog i činjenica da je na temelju pojedinih primjera iz beletristike J. Saramaga, nobelovca, ali i doživotno uvjerenog komunistu, »dokazivao« svoje misaone konstrukcije. Posljednjom rečenicom, kojom je teatralnost u tom trenutku već nervoznoj publici do kraja zajamčena, izlagač je završio svoj radikalni *stand-up*: »Egalitarizam ili propast!«. Postoji li poveznica većine izrečenog s temom konferencije, odnosno stanovanjem i urbanim razvojem, auditorij nije uspio pobliže saznati upravo zato jer ga to očigledno nije ni zanimalo na prvom mjestu, što se vidjelo iz tek jednog postavljenog pitanja govorniku. Ovo je primjer da nečiji status, posebice ukoliko ga se vezuje uz »prestižnog« mentora u akademskoj zajednici – u ovom slučaju marksističkog geografa D. Harveyja – nije jamstvo kvalitete izlaganja i poučnosti izrečenog.

Radionice na konferenciji održavale su se paralelno u uzastopnim popodnevним terminima, a kao i svake godine, uključivale su isti raspon tema. Na radionici naziva *Metropolitanska dinamika: urbana promjena, tržište i vladavina* održana su dva izlaganja. U prvom izlaganju I. Tosica naziva *Uloga stanovanja u metropolitanskoj suradnji u funkcionalnim urbanim područjima u okolici europskih gradova*, na teme-

lju studija slučaja 10 europskih gradova, izlagač je ukazao na nužnost suradnje među različitim urbanim administrativnim jedinicama onkraj umjetnih i trenutno zastarjelih podjela koje nisu podobne za integrirani urbani razvoj, a posebice kada se željena vizija metropolitanskog razvoja vezuje uz optimalno funkcioniranje stambene politike. Drugim izlaganjem C. Uyttebrouck pod nazivom *Prostorna hibridizacija i njene implikacije na stanovanje i rast gradova u sjevernoj Europi: fokus na Bruxellesu*, u kojem je na temelju studije slučaja spomenutog grada predstavljen koncept »hibridnih mjesta« kao prostora koji predstavljaju kombinaciju profesionalnih i životnih aktivnosti na jednom mjestu pri čemu je dodatna pažnja poklonjena mogućim efektima istih na nekontrolirano širenje gradova te konkurenciju na stambenim tržištima.

Radionica pod nazivom *Privatna stambena tržišta najma* sadržavala je tri izlaganja. S. Kofner je održao izlaganje pod nazivom *Njemačka stambena poduzeća: implikacije za ključne dionike* tijekom kojeg su izneseni rezultati analiza velikih promjena na stambenom tržištu najma u Njemačkoj od 1990-ih, gdje su u fokus stavljene promjene »operativnog ponašanja« i efekata temeljnih skupina dionika uz procjenu prilika i rizika vlasnika (velikih javno izlistanih stambenih korporacija) te najmoprimaca. Zatim je izlaganje naziva *Stambeni uvjeti stanara u privatnom sektoru najma: turski slučaj* održala E. Aksoy, kojim je na temelju subjektivnih evaluacija turskih kućanstava u razdoblju 2009.-2014. dokazivala postojanje većeg broja problema (priuštivost, okoliš i dr.) najmoprimaca na privatnom stambenom tržištu u odnosu na vlasnike stanova. Posljednje izlaganje na ovoj radionici naziva *Privatno najamno stanovanje u Hrvatskoj: od neformalne ekonomije prema formalizaciji* održao je G. Bežovan predstavivši ključne probleme i buduće izazove stanovanja u privat-

nom najamnom sektoru u razdoblju 1945.-2015.: neformalno-ilegalni karakter, ranjivost i socijalnu isključenost najmoprimaca kao »podstanara« uslijed nemogućnosti ostvarivanja socijalnih prava, rezidualnost instrumenta pomoći za podmirenje troškova stanovanja, dominaciju kućevlasništva, turistifikaciju najamnog stanovanja u obalnom (jadranskom) području te konačno mogući utjecaj poreza na nekretnine u Hrvatskoj čije bi se posljedice uvođenjem 2018. mogle odraziti i na povećanje privatnog najamnog sektora uslijed nužnosti iskorištavanja praznih/nekoristinih stanova od strane njihovih vlasnika.

Na trećem plenarnom skupu T. Manzi je održao izlaganje naziva *Pravo na stanovanje u neoliberalnim vremenima: ideologija, akteri i kontingencija* u kojem je na generički način predstavio ponovno »uokviravanje« prava na stanovanje kroz opsežnu, ali kritički intoniranu upotrebu koncepta »neoliberalizam« za koji smatra da je vezan uz penetraciju tržišnih procesa i privatnog sektora u »sve pore ljudskih odnosa« s naglaskom na proces financijalizacije u području stanovanja i socijalnog razvoja. Na četvrtom plenarnom skupu, K. Mathéy je u sklopu izlaganja pod nazivom *Priuštvost i socijalno stanovanje na globalnom Jugu* predložio opsežni pregled dosega vlastite dugogodišnje karijere u spomenutom području, ukazavši također na trenutačne probleme s kojima se tzv. »društva u razvoju« suočavaju. Potencijali regeneracije sektora socijalnog stanovanja u takvim društvima često su blokirani od strane političkih stranaka i njihovih čelnika pod utjecajem profesionalnih lobista vezanih uz privatni sektor stambene opskrbe.

Na radionici namijenjenoj doktorskim studentima održana su dva izlaganja. Autor ovog prikaza održao je prvo izlaganje naziva *Regeneracija stambenih inovacija: Slučaj stambenog programa za mlade znanstvenike u Zagrebu* u kojem je predsta-

vio preliminarne rezultate istraživanja studije slučaja socijalne inovacije u području stambenog zbrinjavanja koja zbog svoje višedimenzionalne neodrživosti potrebuje regeneraciju mjerama integrirane stambene politike. Zatim je R. Serpa održala izlaganje naziva *Istraživanje beskućništva migranata* u kojem su izložene nerafinirane analize stambenih strategija migranata korištenjem dubinskih intervjua s pripadnicima različitih nacija iz Istočne Europe u Edinburghu te migrantima iz Središnje Amerike u Bostonu uz postavljanje temeljnog cilja daljnjeg istraživanja: određivanje konkretnih migracijskih poticaja u skladu s tročlanom tipologijom preživljavanja, slobode i prilike.

Petim plenarnim izlaganjem S. Nasarre-Aznara, nedvosmislenog naziva *Pravo na stanovanje*, uglavnom su sustavno izložene temeljne odrednice tog »prava« u europskom kontekstu uz prezentaciju impresivnog empirijskog materijala sastavljenog od analiza i tumačenja sudskih odluka nacionalnih i nadnacionalnih (europskih) sudova u raznim slučajevima povrede ovog prava.

Posljednji plenarni skup naziva *Socijalno stanovanje i izbjeglička kriza* predstavljao je svojevrsnu inovaciju u radu ENHRA, jer je konačno na dnevni red stambenih istraživača i stambenih studija stavljen problematičan odnos stambenog zbrinjavanja i posljedica posljednje velike izbjegličke krize u Europi, koji definitivno potrebuje više pažnje. Ipak, radilo se o »krivom koraku u dobrom smjeru« jer dva održana izlaganja nisu posve adekvatno zahvatila materiju u pitanju. Prvo izlaganje naziva *Italija kao jedna od najvećih izbjegličkih fronti u Europi* održala je S. Mugnano, predstavivši talijanski slučaj na mješoviti kronološko-problemski način. Isprva ukazujući na opća mjesta i deskriptivno-statističku dimenziju migracija vezanih uz Italiju, zatim se orijentirala na objašnjavanje različitih izazova integracije izbjeglica te promociju novih

oblika stambene opskrbe i politike potrebnih za adekvatno stambeno zbrinjavanje masovno pridošlog stanovništva iz Afrike i Azije (kriminal, diskriminacija i dr.). Drugo izlaganje B. Komlosija pod nazivom *Izbjeglička kriza: od socijalnog stanovanja prema uključivanju*, bilo je aktivističkog karaktera iz perspektive neprofitne organizacije za rad s izbjeglicama te nije sadržavalo teorijska i/ili empirijska utemeljenja, već isključivo skupove lijepih želja u području stambenog zbrinjavanja izbjeglica s gotovo naivnim priželjkivanjem što skorijeg rješavanja nagomilanih problema s kojima se trenutno suočavaju sada već nezamenarive skupine stanovništva europskih država.

Konferencija je, osim uključivanja u ovom radu kritiziranog plenarnog izlaganja, organizacijski bila dobro pripremljena. Sadržaji poput izleta u različita područja

grada bili su od velikog interesa za istraživače stanovanja i urbanog razvoja iz europskih država. S obzirom na bliske veze organizatora konferencije, Sveučilišta Polis i gradskih vlasti Tirane, ova je konferencija u gradu domaćinu činila središnji događaj tog tjedna, što je između ostalog bilo vidljivo iz promocije događaja putem reklama na panoima i oglasa na trgovima i ulicama. Iz tog je razloga također potrebno pohvaliti organizatore na obavljenom poslu i uspješnoj diseminaciji informacija o stambenim studijama.

Konferencija Europske mreže stambenih istraživača 2018. godine bit će organizirana u Uppsali, Švedska.

Josip Pandžić
Poslijediplomski doktorski studij
socijalne politike